

W jaki sposób mogę dochodzić odszkodowania lub naprawienia szkody w inny sposób od sprawcy czynu w postępowaniu karnym i do kogo należy skierować pozew?

Sprawca jest zobowiązany do naprawienia szkody wyrządzonej ofierze. Art. 185 kodeksu karnego stanowi, że każde przestępstwo wymaga naprawienia wynikłej szkody zgodnie z przepisami prawa cywilnego. Jeżeli przestępstwo wywołało szkodę majątkową lub niemajątkową, sprawca oraz każda inna osoba, która zgodnie z prawem cywilnym ponosi odpowiedzialność za działania sprawcy, są zobowiązani do wypłaty odszkodowania. Zgodnie z prawem cywilnym jedną z przesłanek powstania odpowiedzialności za szkodę niemajątkową jest wyrządzenie szkody przestępstwem (art. 2059 kodeksu cywilnego).

Ofiara może w dwojaki sposób dochodzić naprawienia doznanego uszczerbku na zdrowiu.

Może wytoczyć powództwo cywilne, tj. przystąpić do postępowania karnego w charakterze powoda cywilnego (*costituzione di parte civile*): na zakończenie postępowania karnego sąd orzekający w sprawie karnej oceni uszczerbek na zdrowiu i zasądzi odszkodowanie albo jedynie stwierdzi, że powodowi cywilnemu przysługuje prawo do odszkodowania, i pouczy strony o możliwości wytoczenia powództwa przed sąd cywilny w celu określenia należnej kwoty.

Art. 74 kodeksu postępowania karnego stanowi, że w toku postępowania karnego każda osoba, która doznała uszczerbku na zdrowiu wskutek przestępstwa, lub jej spadkobiercy mogą zgodnie z art. 185 kodeksu karnego wnieść powództwo cywilne o odszkodowanie przeciwko oskarżonemu i innym osobom ponoszącym odpowiedzialność cywilną.

Z drugiej strony ofiara może również bezpośrednio wytoczyć powództwo cywilne, wnosząc o odszkodowanie do sądu cywilnego.

Relacje pomiędzy powództwem cywilnym a procesem karnym regulują przepisy art. 75 kodeksu postępowania karnego. Sąd cywilny może w każdej chwili przekazać sprawę z powództwa cywilnego do rozpoznania sądowi karnemu, aż do chwili wydania przez sąd cywilny wyroku co do istoty sprawy (nawet jeżeli taki wyrok jeszcze się nie uprawomocnił). Postępowanie cywilne ulega wówczas umorzeniu, a sąd karne wyda orzeczenie również w przedmiocie kosztów postępowania cywilnego. Jeżeli sprawa z powództwa cywilnego nie zostanie przekazana do rozpoznania sądowi karnemu lub jeżeli powództwo wytoczono na etapie, na którym wytoczenie powództwa cywilnego w procesie karnym było już niedopuszczalne, będzie je w dalszym ciągu rozpoznawał sąd cywilny.

Jeżeli powód wytoczy przed sąd cywilny powództwo przeciwko osobie oskarżonej w procesie karnym, po wniesieniu powództwa cywilnego w tym procesie lub po wydaniu wyroku przez sąd karne pierwszej instancji, postępowanie cywilne ulega zawieszeniu do chwili uprawomocnienia się wyroku sądu karnego, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych przepisami prawa.

Na jakim etapie postępowania karnego powinienem wnieść pozew?

Powództwo cywilne można wnieść aż do pierwszej rozprawy w procesie karnym lub nawet po jej przeprowadzeniu, do chwili zakończenia czynności wstępnych, które należy przeprowadzić zgodnie z art. 484 kodeksu postępowania karnego przed rozpoczęciem rozprawy. Po tym terminie wniesienie powództwa cywilnego jest już niedopuszczalne. Jeżeli powód wnieśli powództwo cywilne po upływie terminu do wezwania świadków i biegłych (*periti* i *consulenti tecnici*), o którym mowa w art. 468 ust. 1 kodeksu postępowania karnego, nie może on skorzystać z prawa do przedstawienia wykazu świadków lub biegłych. Po wytoczeniu powództwa cywilnego powód cywilny uzyskuje status strony postępowania przed sądem pierwszej instancji i sądami wyższej instancji, chyba że zostanie wyłączony z udziału w postępowaniu lub dobrowolnie cofnie powództwo. Postępowanie adhezyjne umarza się w dwóch przypadkach: 1) prokurator, oskarżony lub osoba ponosząca odpowiedzialność cywilną (art. 80 kodeksu postępowania karnego) może wystąpić o wyłączenie powoda cywilnego z udziału w procesie lub sąd może z urzędu postanowić o wyłączeniu powoda cywilnego z udziału w tym procesie w każdym czasie, aż do chwili rozpoczęcia rozprawy w pierwszej instancji (art. 81 kodeksu postępowania karnego); 2) powód cywilny lub pełnomocnik szczególny (*procuratore speciale*) może wyraźnie cofnąć powództwo cywilne na każdym etapie postępowania, składając oświadczenie ustnie lub na piśmie; powództwo cywilne uznaje się za cofnięte, jeżeli sąd nie otrzymał żadnych uwag (*conclusioni*) lub jeżeli powód wytoczył powództwo przed sąd cywilny (art. 82 kodeksu postępowania karnego).

O co mogę wnosić w pozwie i w jaki sposób mam przedstawić swoje roszczenie (wskazać łączną kwotę lub określić poszczególne szkody, utracone zyski i korzyści)?

W powództwie cywilnym powód może wnosić o odszkodowanie za każdy uszczerbek na zdrowiu zarówno w sferze majątkowej, jak i niemajątkowej, koszty leczenia, pomocy prawnej, porad technicznych i wszelkie inne poniesione i udokumentowane wydatki, o ile mają one związek z popełnionym przestępstwem.

Czy istnieje specjalny formularz pozwu dla takich roszczeń?

We włoskim postępowaniu karnym nie przewidziano oficjalnych formularzy, ale należy spełnić wskazane poniżej wymogi.

Powód cywilny posiada zdolność procesową (*capacità processuale*). Należy złożyć oświadczenie o zamiarze wytoczenia powództwa cywilnego do sekretariatu właściwego sądu lub na rozprawie; dopuszczalne są jedynie oświadczenia, które zawierają: a) dane osoby fizycznej lub nazwę stowarzyszenia lub organu, który wnosi o dopuszczenie powództwa cywilnego, oraz dane jej/jego pełnomocnika procesowego; b) dane oskarżonego, przeciwko któremu skierowane jest powództwo cywilne, lub inne dane osobowe, które umożliwiają jego identyfikację; c) imię i nazwisko pełnomocnika reprezentującego powoda cywilnego oraz informacje szczegółowe o pełnomocnictwie; d) uzasadnienie pozwu; e) podpis pełnomocnika. W przypadku złożenia oświadczenia w inny sposób niż na rozprawie powód cywilny obowiązany jest zapewnić doręczenie oświadczenia pozostałym stronom, przy czym staje się ono skuteczne względem każdej ze stron z dniem jego doręczenia. Jeżeli powód cywilny nie umieścił pełnomocnictwa w stopce lub na marginesie oświadczenia o zamiarze wytoczenia powództwa cywilnego, lecz przedłożył je w jednej z innych form określonych w art. 100 ust. 1 i 2 kodeksu postępowania karnego, powinien złożyć je w sekretariacie lub przedstawić na rozprawie wraz z oświadczeniem.

Jakie dowody powinienem przedstawić na potwierdzenie mojego roszczenia?

W postępowaniu karnym powództwo cywilne ma charakter wtórny względem procesu, którego celem jest wydanie orzeczenia co do winy oskarżonego. Udowodnienie winy oskarżonego jest zadaniem prokuratury. Powód cywilny może jednak odegrać pewną rolę w postępowaniu dowodowym, przedstawiając w szczególności dowody potwierdzające rodzaj doznanego uszczerbku na zdrowiu, jego rozmiar itd. W postępowaniu cywilnym to na ofierze spoczywa natomiast co do zasady ciężar dowodu w odniesieniu do dowodów potwierdzających rozmiar doznanego uszczerbku na zdrowiu (takich jak np. zaświadczenia lekarskie). Ofiara może jednak zostać zwolniona z obowiązku przedstawienia dowodów, jeżeli wykaże, że zachodzi korzystne dla niej domniemanie prawne.

Czy mogę uzyskać pomoc prawną przed postępowaniem lub w jego toku? Czy mogę ją otrzymać, jeżeli nie mieszkam w państwie, w którym prowadzone jest postępowanie?

Pomoc prawna finansowana przez państwo przysługuje osobom, których roczny dochód nie przekracza określonego progu – mogą ją otrzymać zarówno obywatele Włoch, jak i obywatele innych państw, o ile postępowanie toczy się we Włoszech. Kwestię tę reguluje dekret prezydencki nr 115/2002.

W jakiej sytuacji sąd karny oddali lub odrzuci mój pozew przeciwko sprawcy czynu?

W postępowaniu karnym sąd oddali powództwo cywilne w przypadku uniewinnienia oskarżonego. Jeżeli w postępowaniu przygotowawczym strona złoży wniosek o wymierzenie uzgodnionej kary (*richiesta di applicazione di pena*), sąd odmówi rozpoznania powództwa cywilnego w procesie karnym na pierwszej rozprawie. Wniosku o dopuszczenie powództwa cywilnego nie można złożyć również w postępowaniu odwoławczym od wyroku wydanego bez przeprowadzenia rozprawy (*opposizione a decreto penale*) lub zażalenia na postanowienie o natychmiastowym wymierzeniu kary (*opposizione a decreto di giudizio immediato*). W przepisach prawa wyraźnie wykluczono również możliwość wytoczenia powództwa cywilnego w niektórych innych przypadkach, np. w sprawach, w których oskarżonym jest nieletni.

Czy mogę zaskarżyć to orzeczenie lub dochodzić innych sposobów naprawienia szkody?

Na zakończenie postępowania, tj. po wydaniu wyroku przez sąd pierwszej lub wyższej instancji, powód cywilny może uznać, że w wyroku kończącym postępowanie w sprawie niewłaściwie rozstrzygnięto kwestię doznanego przez niego uszczerbku na zdrowiu – wówczas powód cywilny może wnieść apelację od wyroku – ponownie za pośrednictwem pełnomocnika – ale jedynie w granicach powództwa cywilnego. Wydany w tym postępowaniu wyrok może zmienić wyrok wydany w pierwszej instancji w odniesieniu do kwestii cywilnoprawnych (a zatem w zakresie odszkodowania). Wyrok taki może odwrócić niekorzystne skutki pierwszego wyroku, które dotyczą naprawienia uszczerbku na zdrowiu, lecz pozostaje to bez wpływu na ustalenia dotyczące odpowiedzialności karnej oskarżonego – oskarżony, którego w świetle prawa karnego uznano za niewinnego, pozostaje niewinny nawet wówczas, gdy sąd zmienił wyrok na korzyść powoda cywilnego. Sąd nie zmienia zatem wyroku sądu karnego w części dotyczącej odpowiedzialności karnej oskarżonego, jeżeli apelację od wyroku skazującego oskarżonego wniesie tylko powód cywilny. Między ustaleniami zawartymi w wyroku wydanym w pierwszej instancji, w którym sąd uniewinnił sprawcę w świetle prawa karnego, a ustaleniami wyroku wydanego w drugiej instancji – wskutek apelacji powoda cywilnego – w którym sąd nakłada na sprawcę obowiązek naprawienia uszczerbku na zdrowiu, może zatem zaistnieć obiektywny i oczywisty konflikt. Taka sytuacja jest niezwykle trudna i z technicznego punktu widzenia skomplikowana.

Jeżeli zostanie mi przyznane odszkodowanie, w jaki sposób mogę zapewnić wykonanie wyroku sądowego wobec sprawcy czynu i jaką pomoc w tym zakresie mogę uzyskać?

Na wniosek powoda cywilnego sąd – o ile jest to odpowiednio uzasadnione – nada tymczasowy tytuł wykonawczy (*dichiarata provvisoriamente esecutiva*) orzeczeniu nakładającemu obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego i naprawienia uszczerbku na zdrowiu. Nakaz zapłaty pierwszej zaliczki (*provvisionale*) zawsze podlega natychmiastowemu wykonaniu. Po uprawomocnieniu się wyroku strona może dochodzić jego egzekucji zgodnie z ogólnymi przepisami cywilnoprocesowymi.

Ostatnia aktualizacja: 16/09/2021

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwe państwo członkowskie. Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. Komisja Europejska nie przyjmuje żadnej odpowiedzialności w odniesieniu do danych lub informacji, które niniejszy dokument zawiera, lub do których się odnosi. Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.